

IPA FONDOVI CBC- MOGUĆNOST ZA RAZVOJ TURIZAMA*A Maksimović.,¹ Lj Todorović.,² F Čejvanović³***Rezime**

Evropska Unija na različite načine i preko strukturnih fondova, pomaže razvoju zemalja Zapadnog Balkana. Odlukom EU, ukupan iznos koji će u periodu od 2007. do 2013. godine biti na raspolaganju Turskoj, Hrvatskoj, SCG, Makedoniji, Albaniji i Bosni i Hercegovini iznosi 4 milijarde evra.

Jedana od prioritarnih mjera u okviru IPA programa Cros-border coopertion(CBC) (prekogranične saradnje) je razvoj turizma. Ove mjere bi trebale pomoći razvoju turizma. Kako i na koji način pristupiti i postati korisnik ovih programa pomoći? Prekogranični projekti podrazumjevaju, regionalnu saradnju i iziskuju finansijska sredstva u pripremi projekta. Potrebni su obučeni kadrovi za ovaj posao. Lokalne zajednice sa svojim kapacitetima trebale bi preuzeti na sebe pripremu ovih projekata, a kao partnere uključivati turističke radnike i animirati ostale turističke kapacitete u svojoj lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: *IPA, prekogranična saradnja(CBC) , projekat, turizam, Brčko*

Uvod

U većini lokalnih zajednica postoje operativni i finansijski problemi vezano za projekte koji bi za cilj imali pomoć u razvoju turizma. Na turizam se uvijek gleda kao na određeni luksuz. Dosadašnji razvoj lokalnog turizma ogledao se u razvoju same lokalne zajednice, tj. od samoinicijativa i samoizgradnji pojedinih ugostiteljskih kapaciteta. Što se tiče Brčko distrikta situacija je uglavnom ista, sve se dešava spontano po nahodjenju lokalnih privrednika iz oblasti ugostiteljstva. U posljednje 2-3 godine oformljena je Vladina Služba za turizam koja bi trebala uvesti kakav takav red u organizaciji turističke djelatnosti na prostoru Distrikta. Međutim, kapaciteti ove službe su nedovoljni.

1 Mr. sc Aleksandar Maksimović, Internacionalni Univerzitet u Brčkom. Doktorant na Agronomskom fakultetu, Sveučilište u Zagrebu. Adresa, : Blizna 29, 76110 Brčko distrikt BiH. tel. + 387 65(0) 908 494, e-mejl: alexa.m@teol.net

2 Mr. sc Ljubiša Todorović, MBS Beograd , ljubisa_todorovic@yahoo.com

3 Doc. Dr. sc Ferhat Čejvanović, Ekonomski fakultet Univerziteta u Tuzli, BiH. ferhat.cejvanovic@bdcentral.net

Razlog više u ovoj konstataciji je situacija iz 2010. godine kada se Brčko susrelo sa nazovimo turističkom „pojavom“. Naime, u Luku Brčko sasvim iznenada je uplovio turistički brod –cruzer sa oko 350 turista mahom iz centralne Evrope. Naš grad nije bio spreman na ovakav vid posjeta niti spremne turističke kapacitete za ozbiljniji pristup i adekvatnu turističku ponudu.

Služba za turizam uspjela je da organizuje par službenika za doček (među njima je bio i autor ovog rada). U razgovoru sa turistima koji su se sporadično obavljali toga dana, došlo se do određenih spoznaja i zaključaka. Strane turiste su većinom interesovali etno-kulturni sadržaji, tradicionalna gastro ponuda, ekologija, pa čak i minska polja, a najmanje nove zgrade, trgovački lanci isl. Zadržali su se nepuna dva sata, kupovali sitne potrebštine (žvake, cigare, voda isl.), i to je sve što su oni toga dana potrošili. Analizirajući cijeli događaj, dolazi se do određenih zaključaka. Treba uraditi adekvatno pristanište, poboljšati organizaciju dočeka, ponuditi turističke sadržaje itd.

Postavlja se pitanje kako i na koji način to uraditi?, pogotovo ako uzmemo kanstataciju iz prvog dijela rada, da nedostaju finansijska sredstva.

Cilj Ovog rada je ukazivanje na probleme i postojanje EU fondova koji se moogu koristiti za unapređenje i razvoj turizma. Realni problem je uvijek dobra polazna osnova za pisanje projekata samo ga treba adekvatno iskoristiti. Dakle, u koliko se žele povlačiti sredstva iz *IPA-Cross border programe* (IPA prekogranična saradnja) potrebno je „izdići“ problematiku na nivo regije, i kroz saradnju sa prekograničnim partnerima zajednički riješavati problem ili neku pojavu.

Pregled turističkih kapaciteta Brčko distrikta

Na osnovu urađenih analiza stanja u oblasti turističke ponude, urađenih strategijskih dokumenata o razvoju turizma donose se određeni zaključci u vidu preporuka od kojih za potrebu ovog rada izdvajamo: „područje Brčko distrikta je bogato prirodnim potencijalom, ali i tradicionalnim vrijednostima koji pogoduju razvoju turizma. Ruralni predeli u Brčko distriktu BiH mogu biti atraktivna za preduzimanje turističkih aktivnosti. U njima je predstavljena narodna nošnja i folklor, običaji, vjerski objekti, kulturno-istorijske znamenitosti, gastronomija, gostoljubivost stanovništva itd.

Ima potencijalne mogućnosti primene agroturizma, jer porodične privrede u većini mesta, pored redovnih poljoprivrednih obaveza, verno održavaju tradiciju, gastronomiju i zanimljive običaje koje treba iskoristiti u promociji turističkih potencijala. Porodične privrede u ruralnom području, dobar su osnov za kreiranje raznovrsnih dopunskih sadržaja ka što su vođenje smeštaja, noćenja sa doručkom, organizovanjem kampova, organizovanjem radova ili logorovanja na porodičnim gazdinstvima“.⁴

Dakle, vidi se s kojim potencijalima raspolažemo. Postavlja se pitanje zašto nemamo povoljniju turističku situaciju?

4 *izvadak iz strategije razvoja Brčko Distrikta - oblast turizam.*

Problem se ponovo veže za konstataciju nedostatka sredstava u lokalnim zajednicama za ovu namjenu. Jedno od rješenja gledano kroz prizmu pomoći EU može biti iskorištavanje dostupnih EU fondova za ovu namjenu. Međutim, to u praksi nije ni malo lako. Treba napisati projekat, proći kroz sve komplikovane procedure i zahtjeve IPA poziva, za to treba imati edukovane stručne kadrove, imati finansijska sredstva za pripremu projekta itd. Posebno treba istaći prekogranični momenat „regionalni moment“ koji se insistira u IPA projektatima.

Brčko distrikt zbog svog geografskog položaja ima povoljnu „projektnu“ situaciju, jer „leži“ na dvije programske CBC oblasti (CRO-SRB). Ako na primjer kao polaznu osnovu za projekat uzmemo neriješen problem pristaništa sa obje strane rijeke Save i prezentaciju turističkog proizvoda i potencija dignemo na nivo regije Posavine i Vukovarsko Srijemske Županije, zajednički nastupimo prema EU povećaće se šanse da se projekat dobije i realizuje.

Takođe, mogućnošću da se „uveže“ i Sremska regija u Republici Srbiji dobio bi se dobar regionalni projekat koji bi se mogao realizovati kroz više IPA poziva, npr. Jedne godine izraditi turistički katastar ove regije, druge godine pristaništa, treće sređivaje obale, isl.

Treblo bi se nahoditi zajedničkoj turističkoj ponudi, da pomenuti turisti kada kreću na put unaprijed znaju da će u Iloku piti dobro vino, u Sremskoj mitrovici probati meso od mangulice, a u Brčkom popiti dobru rakiju, usput vidjeti atraktivne turističke sadržaje. Na ovaj način ostvarili bi se određeni rezurtati a samim tim i nešto inkasirati.

Kako i na koji način će se organizovati ove aktivnosti? Prvenstveno zavisi će od podrške lokalne zajednice u organizovanju i pripremi projektne dokumentacije što je i najveći posao. Jačanje lokalnih kapaciteta potrebnih za ovu namjenu trebalo bi biti nadležnost lokalnih vlasti.

Dakle, gledajući kroz prizmu IPA fonda, sama lokalna sredina nema velike izgleda da postane korisnik EU sredstava, potrebno je „izdići“ projekt na nivo regije.

Šta je IPA-a?

Instrument predpristupne pomoći (instrument for Pre-accession Assistance – IPA), je novi instrument koji Evropska Unija EU primjenjuje od 2007. godine prema zemljama Zapadnog Balkana i Turskoj. Uz pomoć IPA-e cjelokupna predpristupna pomoć stavlja se u jedinstveni okvir sa unificiranom regulativom kako za zemlje candidate (Hrvatska, Turska, i Makedonija), tako i za zemlje potencijalne candidate (Bosna i Hercegovina, Srbija Crna Gora i Abanija), IPA-e zamjenjuje dosadašnje programe pomoći kao što su: PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS.

Osnovni ciljevi programa IPA su pomoć državama kandidatima i državama potencijalnim kandidatima u:

1. Usklađivanju nacionalnog zakonodavstva i provedbu pravne stečevine EU;
2. Pripremi za korišćenje kohezionih fondova.

Fondovi programa IPA se isključivo koriste za potrebe procesa Evropskih integracija i isključivo prema pravilima i procedurama Evropske unije. Aplikacije se predaju Delegacije Evropske komisije u zemlji, a putem uspostavljene structure.⁵

Tabela 1. Komponente IPA programa i korisnici

KOMPONENTE IPA-e	MOGU IH KORISTI
I Pomoć u tranziciji i izgradnja institucija; II. Regionalna i međudržavna saradnja	Zemlje potencijalni kandidati i zemlje kandidati
III. Regionalni razvoj; IV. Razvoj ljudskih resursa; V. Razvoj ruralnih područja	Samo zemlje kandidati

Izvori: Priredio mr Ameksandar Maksimović na osnovu podataka sa: www.dei.gov.ba;

Dakle, BiH može koristiti prve dvije komponente:

I. Pomoć u tranziciji i jačanje institucija koja predstavlja svojevrstan neposredan nastavak aktivnosti iz programa Phare, uz izuetak komponente ekonomske i socijalne kohezije;

II. Regionalna i prekogranična saradnja u sklopu koje će se financirati zajedničke prekogranične aktivnosti između država korisnica programa IPA, kao i njih te država članica Evropske unije (primjer takve saradnje su prekogranični projekti između Hrvatske i Slovenije, Hrvatske i Italije, BiH i Srbija, BiH i Hrvatska, BiH i Crna Gora itd.);

Komponenta II prekogranična saradnja - CBC

Prekogranična saradnja, je druga komponenta koja podržava aktivnosti vezane za regionalnu i prekograničnu saradnju zemljama članicama te zemljama korisnicima programa IPA, te njihovo učešće u programima Evropskog fonda za regionalni razvoj (ERDF), zatim trans-nacionalnim i među-regionalnim programima saradnje. Ove aktivnosti se temelje na višegodišnjim programima prekogranične saradnje i implementiraju prvenstvo kroz pozive za podnošenje projektnih prijedloga.

U okviru druge komponente IPA-e – prekogranična saradnja, BiH učestvuje u šest programa: tri bilateralna programa prekogranične saradnje sa Hrvatskom, Srbijom i Crnom Gorom, jedan program prekogranične saradnje sa državama članicama – IPA Jadranski program, i dva transnacionalna programa – Prostor jugoistočne Evrope (SEES) i Mediteranski transnacionalni program (MED).⁶

Ko sve može koristiti ove programe? Potencijalni korisnici ove komponente, zavisno od prioriteta i mjera datog programa, mogu biti jedinice regionalne i lokalne uprave, NVO, istraživačke i razvojne institucije, privredne komore itd. Opštinski nivo vlasti kao i mala i srednja preduzeća mogu aplicirati u koliko imaju partnera (pogodnu instituciju)

⁵ http://ec.europa.eu/enlargement_assistance/ipa/index_en.htm

⁶ <http://www.southeast-europe.net/hu/>

sa druge strane granice i ukoliko projekat nije profitnog karaktera.⁷

Programom prekogranične saradnje HR - BiH - SRB – CG. nastoji se oživjeti nekadašnje prekogranične veze i aktivnosti kroz rješavanje nekih od zajedničkih društveno - privrednih i ekoloških. U zavisnosti po poziva projekta određuju se prioretetne oblasti, ali praksi se najviše ostvaruju kroz: prioritetne oblasti i mjere :

(1): Stvaranje zajedničkog privrednog prostora:

1.1: Zajednički razvoj turističke ponude,

1.2: Promovisanje preduzetništva.

(2): Pобољшanje kvaliteta žtivotа i socijalna kohezija:

2.1:Zaštita prirode i priridne sredine,

2.2:Pобољшanje pristupa uslugama u lokalnoj zajednici u pograničnom području.

Zaključak

Analizom predjela Brčko distrikta BiH uočeni su veliki potencijali kako u pogledu razvoja turizma tako i pogodnosti za definisanje specifičnih turističkih proizvoda koji mogu biti interesantni ne samo za domaće nego i strane turiste. Glavna turistička ponuda na području Brčko distrikta moglo bi se ogledati kroz: etno-kulturne, sportsko-rekreativne sadržaje, agroturizam i gastronomsku ponudu.

Vidjelo se da bi područje Distrikta moglo biti interesantno za strane turiste. Postavlja se pitanje na koji način to iskoristiti? Distrikt kao i većina lokalnih zajednica nemaju kapacitete da pomognu opštu turističku ponudu, ni finansijski, ni tehnički, niti kadrovski. Sa druge strane, tačno je da postoje IPA CBC programi pomoći, ali su još uvijek nepoznanica za obične turističke djelatnike i dobrog dijela Javne uprave.

U konkretnom slučaju morale bi se više uključiti lokalne institucije, pogotovo u sveri obuke kadrova potrebnih za ovaj posao, te u koordinaciji ostalih potencijalnih aplikanta iz svoje sredine, npr. nevladine organizacije, lokalnih privrednika iz oblasti turizma, i domaćinstava koja bi bila uključena u projekte agroturizma, etno-turizma, itd. Takođe, treba mjenjati stav prema problemu, i sam problem koristiti kao polaznu osnovu za dobar projekat.

U svakom slučaju u koliko se žele koristiti IPA fondovi (CBC II) moraju se projektni prijedlozi izdići iz lokalnih okvira na „polje“ regionalne - prekogranične saradnje. Zajednički nastup više opština, kantona i županija može dati određene rezultate. Kroz projekte CBC jedne godine riješiti jedan problem, druge godine drugi i tako popravljati opštu regionalna turističku ponudu.

Zajednički uspjeh bi se mogao sažeti u sledećoj konstataciji. Kada turist ukrcavajući se primjera radi u Beču, na svom mobilnom telefonu vidi turistički katastar regije CRO-BiH-SRB i unapred zna da će npr. u Iloku popiti dobro vino, u Sremskoj Mitrovici

⁷ Za BiH u periodu od 2007.-2010. unutar programa IPA (za komponente 1 i 2), osiguran iznos od ukupno 332 mil.eura.

pojesti meso od mangulice, a u Brčkom popiti dobru rakiju isl. Uz put vidjeti razne popratne turističke sadržaje regije, bude adekvatno dočekan i zadrži se par dana, znaćemo da smo nešto postigli sa turističkom ponudom. Onda ćemo konačno imati finansijske koristi od naših naveliko hvaljenih i raznim analizama potkrijepljenih turističkih resursa. Do tada možemo nastaviti sa dosadašnjom praksom, da svaki put iznova budemo zatečeni nekom novom „ Turističkom Pojavom“.

Literatura

1. Franić, R., Grgić Zoran , (2002): Agroturizam na obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu u Hrvatskoj - pretpostavke i izgledi razvitka: studij slučaja. Agriculturae
2. Liberty, B.W., (1991), Farm diversification as an Adjustment Strategy on the Urban Fringe of the West Midlands, Journal od Rural Studies. Vol.7. No3.p.p. 2007-218.
3. Vujović S, (2007)«Agro turizam kao podsticajni faktor ekonomskog razvoja Vojvodine, Ekonomika poljoprivrede, Beograd.
4. Prekogranična saradnja u okviru IPA http://dei.gov.ba/direkcija/unutrasnja_struktura/koordinacija/?id=28
5. Uredba komisije (EZ) br. 718 – 007 o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) 1085 – 2006 kojom se uspostavlja IPA

Abstract

The European Union in different ways and through the structural funds, helps developing countries in the Western Balkans. Decision of the EU, the total amount that will in the period since 2007. 2013. be available in Turkey, Croatia, Serbia, Macedonia, Albania and Bosnia and Herzegovina is 4 billion.

One of the priority measures under the IPA Cross-border cooperation (CBC) is the development of tourism. These measures should help the development of tourism. How and how to access and become a user of these programs help? Cross-border projects, involves regional cooperation, and require financial resources in the preparation of the project. Trained project manager are needed for this job. Local communities, with its capacity should take on the preparation of these projects, as partners include the tourist industry and animate other tourist facilities in their local community.

Keywords: *IPA, Cross Border Cooperaion, project, Brcko District, tourism.*